

MUNGILIA

KANINDJAI

NIR ■ ■ | ● 1938 ● | ■ ■ 41

SISUKORD:

Jõulud — Õpet. A. Abel.
Meie ja kultuur. (Järg.) — M. Saks.
Jõulukellade helin — Aino Kiigemägi.
Talvine suusaretk — R. Kaugver.
Üks merereis — Tiit Kanne.
Kadunud — Aksel Liinveer.
Luupainaja — Virve Mets.
Ühest ilusast matkast — B. Anderson.
Ootel — A. Sudela.
Raamatukaupluses — A. Allvee.
Rändaja — Meinhard Laks.
Laadal — Robert Kello.
Jõulud — A. Maru.
Geniaalsusest — O. Nurkse.
Joonlaud rööpjoonte tõmbamiseks — T. Laevastu.
Kiri Uus-Meremaalt — Eric.
Kroonikat.
Mõtteid hõimuõhtust — A. Vendsalu.
Veste — R. K.
Välis-Eesti päevaks — Meinhard Laks.
Kõnekursus — Mihkel Saks.
Bibliograafiat — J. E.
Ristsõnu.

Kaas ja linoollõiked Robert Kellolt.

TOIMETUSE KOLLEGIUM:

Direktor H. Jänes; õpetajad: J. Meerits, J. Blauberg,
J. Erm, A. Oglas, H. Jõulma, H. Pauskar, A. Laasi
ja M. Madise.

Tunglakandjad

RAKVERE GÜMNAASIUMI, PROGÜMNAASIUMI JA REAALKOOLI
ÕPILASKONNA AJAKIRI

II AASTAKAIK

DETSEMBER 1938

Nr. 4 (8)

516353
Jõulud.

Jälle saabuvad jõulud. Kõikjal tuntakse nende tulekust suurt rõõmu. Erilise heameelega suhtuvad jõuludesse koolinoored. Soovitakse pärast väsitavat tööd olla vaba, sõita koju vanemate juurde, külastada sõpru ja kasutada aega oma huvide ning soovide kohaselt.

Kuid ometi ei seisa jõulupühade rõõm mitte üksi lühikese koolivaheaja pühapäevailmelise kasutamise võimalustes. Endastmõistetavalt on jõulud seoses ka religioosete elamustega, mis laiemas või kitsamas ulatuses omased igale noorele ja vanale. Vaevalt suudaksime kujutella jõule ilma Jeesuse sünniloota, jõuluevangeeliumita, inglilaulu müstikata ja Petlemma karjaste romantikata.

Ent siin puutume kokku meile üllatavaina tunduvate ajalooliste faktidega. Nimelt on ajalooliselt jõuludel sisuliselt vähe ühist Kristuse sünniga. Õieti kuuluvad nad paganlike pühade põhjamaa rahvaste pühade hulka. Viimased pühitsesid jõule juba enne meie ajaarvamise algust. Olemasolevail andmeil on jõulude nimi laenatud skandinaaviast. „Jõul“ tähendas mingisugust talvist püha. Veel praegugi tuntakse mõnel pool Eestis „talviste-püha“ nimetust.

Kristuse sünnipäevana hakati jõule pühitsema alles siis, kui sellest oli möödunud juba mitu sajandit. Nõnda ühendati ja sulatati pa-

ganlikud jõulud kokku kristlike jõuludega. Sünnipäevade pühitsemine Jeesuse ajal ei olnud üldse moes. Pealegi on Jeesuse sünnipäev täiesti tundmata. Isegi sünniaasta ei ole kindel. Kui Jeesus Luuka ev. 3, 23. järgi oma tegevuse algul oli umbes 30 a. vana, siis pidi ta sündima üks aasta enne meie ajaarvamise algust. Matteuse ev. 2,1 ja Luuka ev. 1,5 järgi sündis Jeesus enne Herodese surma. Kuna Herodes suri 4. aastal e. Kr., siis pidi Kristus sündima hiljemalt 4 aastat enne meie ajaarvamist. Igatahes sünnipäeva kui ka sünniaasta kohta ei ole kindlaid andmeid.

Meie arusaamise järgi ei saa jõuludest lahutada jõulukuuske. Ilma jõulupuuta ei ole jõule. Kuid jõulupuukomme on meile toodud Saksamaalt. Vanimad teated selle kohta ulatuvad tagasi aastasse 1605, millal kellegi Strassburgi elaniku jõulukirjelduses mainitakse jõulukuuske.

Vastavate andmete põhjal võime väita, et ka usuisa Martin Luther ei tundnud veel jõulupuud. Ei saa jätta märkimata, et jõulukuusel oli esialgu palju vastaseid. Sellele vaatamata ei suutnud keegi kõne all oleva kombe levimist takistada.

Eestis sai jõulupuututtavaks Balti sakslaste kaudu möödunud sajandi teisel veerandil. Esimest korda olevat korraldatud 1837. a. Tartus vaeslas-

tele jõulupuu. Sajandi kolmandal veerandil tuntakse jõulupuud juba igal pool. Nii leidis jõulukuusk tee ka talutarre.

Eelöeldut arvestades võiks tekkida mulje, nagu poleks jõuludel kui paganusajast väljakasvanud pühil meie ajaga ja ristiusuga midagi ühist, ja selle tõttu peaksid kristlased võibolla isegi nende pühitsemisest loobuma. Tõeliselt on lugu siiski veidi teisiti.

Ajaloolised andmed kõnelevad, et jõulude kindlaksmääramist 25. detsembrile on küll mõjutanud paganad. Olgu tähendatud, et Jeesuse sünnipäeva pühitseti esiteks 6. jaanuaril. Teatud põhjusil püüdsid kristluse esindajad oma õpetust võimalust mööda ühendada paganusega. Idamaal leiame usundi, mis pidas tähtsaks päikesekultust. Rooma riigis oli tarvitusel päikesejumala teenistus. Igatahes peeti päikese sünnipäevaks 25. detsembrit. Erilise pidulikkusega pühitseti seda päeva Roomas. Näib olevat kindel, et päikese sünnipäeva pühitseti ammu enne Kristuse sünnipäeva pühitsemist.

Kuna Kristust, kes sündis tõsise päikesejumala

na valgustama maailma, nimetatakse elupäikeseks ja kuna tema õiget sünnipäeva ei teata, leidis kristlik kirik võimaliku olevat ühendada Jeesuse sünnipäeva päikese sünnipäevaga. Ka võiks päike tulla kõne alla selles mõttes, et pärast talvist pööripäeva on meil ikkagi tegemist valguse kasvamisega ja võiduga, mis küll esalgu end tunda ei anna, kuid hiljem osutub siiski tähtsaks teguriks ärkavale elule looduses.

Peale nimetatud põhjuste tuntakse veel teisigi arvamusi.

24. detsembrit on peetud Aadama ja Eeva sünnipäevaks. Kuna esimese inimese Aadama kaudu tuli surm maailma, võis järgmisel päeval, nimelt 25. detsembril, sündinud jumalinimese läbi tulla igavene elu.

Nõnda võime ka meie kristlastena — mõeldes õnnistegija sünnile — pühitseda kristlikke jõulupühi, mis kasvanud meie verre ja südamesse. Kahtlemata veendume jälle uuesti, et jõule ei tahaks meist keegi iialgi loovutada.

A. A bel.

Meie ja kultuur.

Järg.

See on õige Lääne-Euroopa vaatevaatevinklist, millel kangelaseepose põhitüübiks on Homerose laulud või Nibelungide laul, sest „Kalevalas“ on loitsudel ja muul lüürisel ainel suurem koht kui teiste rahvaeepostes. Kuid meie meelest on ta just see õige kangelaseepos. Ta näitab meile meie tee võitudeks. Meie ei taha võita maid ega rahvaid, ei taha kangelasteks saada mõõga abil, vaid meie võidud saavutatakse just sõnaga, s. t. kultuuri aladel. Meile, eestlasile ja soomlasile kokku, on „Kalevala“

meie sihinäitajaks. Soomlasile on see teos nende kultuuri nurgakiviks. Ilma Lönnoti elutööta poleks soome kultuur see, mis ta praegu on.

Soomlaste suurimaks nimeks on nende geniaalne helikunstnik Jean Sibeliu s, kes veel praegugi viibib elavate seas. Ta looming tugineb rahvalikele aineile. See on jõuliselt omapärane, täis individuaalset tundeerksust, lüürilisust ja musikaalsust. Teda lähemalt iseloomustada ei suudeta ainult sõnadega. Teda peab kuulama.

Vanalinna motiiv.

Foto R. Tiivas.

Soome kuulsaimaks kunstnikuks on Akseli Gallén-Kallela. Ta algas realismi kalduvate soome rahvaelu käsitlevate ainetega. Sellejärele siirdus ta rahvaluuleliste aine juurde, mille käsitlemisel lõi ta omapärase jõulise dekoratiivse monumentaalstiili. Oma ained võtab ta „Kalevalast“. Ta teoseis peegeldub müstikat ja ebausku. Gallén-Kallela näib olevat astunud tagasi aega, kus soome ürgmetsade elanik loob ise kõik, mida ta vajab, kus loitsija parandab haigusi ja kimbutab vaenlasi ja kus habemik vanem arutleb inimelu küsimuste üle sama sügava

tarkusega kui vast tänapäeval filosoofid. See on täiesti „Kalevala“ maailm. Ilma „Kalevalata“ poleks olnud Gallén-Kallelat kui maailma-kuulsust.

Soome raidkunsti kõrgeimat taset näitab Väino Aaltonen, kes on jäädvustanud kivvi ja pronksi soome suuri tegelasi.

Ei tohi unustada Soome arhitekte, eesotsas Eliel Saariseaga, kes on loonud muuseas ka Tartu Pauluse kiriku. Soome arhitektid tarvitavad graniiti, mis annavad ehitusele monumentaalselt missiivse ja raske,

põhjamaiselt kinnise ja karmi, kuid jõurikka välimuse.

Soome suurimateks sõnameistriks on Aleksis Kivi, Eino Leino ja Franss Emil Sillanpää. Suurim neist on Kivi, kes on andnud maailmale ühe parimada. Tema huumor on palju südamlikum kui Shakespeare'i ja Cervantes'e oma. Tema huumori all ei peitu kunagi kibedust ega süüdistust, see ei ole moraliseeriv ega sentimentaalsusse kalduv. See on vahetu, loomupärane ja selle põhjal on kiht puhtsoomelist raskemeelsust. Kivi rõõmuks on äravõidetud valu.

Maailmakuulsat luuletajat Eino Leinot nimetatakse Soome rahva pillajaks pojaks. See nimetus tuleb sellest, et ta ei ole oma andeid keskendanud ühe suure ja püsiva teose loomiseks, vaid on loonud kõigil kirjandusharudel. Ta oli varaküps imelaps, kes on käsitelnud aineid soome soo minevikust tänapäevani. Ta teoseis võib leida suminat, pateetilisust ja ka sügavaimat traagikat. Kuulsuse on ta saanud oma luuletusiga, millest parim on kogu „Helka laulud.“ Tema luuletused on võrreldavad Gallén-Kallelaga. Sama ainevald ja sama mentaliteet.

Tänapäeva Soome kirjanikest on kuulsaim Frans Emil Sillanpää, kes on Nobeli kirjandusauhinna kandidaadiks. Tema teoseis on palju hingestatud realismi ja jõulist tundeelu sügavust. Ta teoseid „Nuorena nukkunut“, „Miehen tie“ ja „Ihmiset suviyössä“ tõlgitakse üha enam ja enam võõrkeelisse.

Seega põhineb Soome kunst ja kultuur pea täielikult „Kalevalale“. Samale teosele põhineb ka Soome teadus, kuna aga see käsitleb rahvuslikke aineid, nagu ajalugu, rahvaluulet j. t. seesuguseid, ei tunta teda laialdaselt.

Meil eestlasil ei ole nii palju ette tuua kuulsaid nimesid kui ungar-

lasil või soomlasil. Siin on süüdi meie raske ajalugu. Meil on olnud kultuuritegelasi, kuid nad on kadunud teistesse rahvustesse, kõneldakse, ja isegi tuuakse kirjalikke tõendusigi kunstnike, kirjanike, heliloojate kohta, kes on võõra rahvuse sildi all võitnud maailmakuulsuse. Neid endale tagasi minna võtma, see tuleks väga koomiline, nagu ühe meie naaberahva juures, kes püüab igapidi kuulsaid mehi panna võrsunud olema nende rahvusest. Kuid meil on praegugi neid, kes on võrreldavad tänapäeval maailma parimate hulka kuuluvatega. Aga meil on see viga, et meid ei tunta maailmas. Soomlased võitsid maailma „Kalevalaga“, meil ei ole aga veel raiutud millegagi teed Euroopasse. Kreutzwaldi rajatud „Kalevipoja“-tee on rohtuma lõõnud ja meie maadluskuulsused ütlevad midagi rohkem massinimesele.

Meie suurimaks nimeks on Edward Viiralt, kes on tänapäeval Euroopa parimaid graafikuid. Juba aastaid elab ta Pariisis, kuid ta on jäänud eestlaseks. Kunstivooluliselt on ta ekspressionist, kelle tööd on täis ülekeevat fantaasiat, suurt vormileidlikkust ja kombineerimisvõimet. Ta töis võib esineda veider demonlik ja erootiline element koos suure õrnuse ja hingestatusega. Oma aine võtab ta tavaliselt tänapäeva suurlinna elust, selle traagilisest rahutusest ja tasakaalutusest. Üldse võib ütelda, et ta kunsti üldilme on täiesti omapärane.

Meie teised kunstnikud ei ole võitnud üleeuroopalist tunnustust, mis aga siiski võib tulla juba täna-homme.

Meie muusikas ei ole üldiselt tuntud heliloojad, vaid just kunstnikud. Kuulsaim neist on Ludvig Juht, kelle käes on kontrabass niisama paindlik helisünnitaja kui viiul. Viimase ajal on suurt tähelepanu võitnud meie noored lauljad, kes alles alustavad oma teekonda kuulsusele.

Meie kirjandus pole samuti Euroopas tuntud. Kuid meie Tammsaare ja Gailit leiavad välismaailma enam levikut ja vastuvõttu. Soomlased peavad Tammsaaret võrdseks oma Sillanpääga, kes ometi on maailmakuulsus. Meie luuletajaist on Suits tuntud eriti Madalmail ja Under esperantlaste ringides, mis-

gia ja -sotsioloogia alal ja ülikooli tähetorni vaatleja E. Öpik, kelle uurimused tähtede-statistika üle on toonud talle kaasaja kaalukama astronoomi nime. Edgar Kant on linnade-geograafia alal võitnud rahvusvahelise tunnustuse. Õigusteaduse alal on meil nimetada Friedrich Martens, kes küll tegutses

Lipp viiakse uude koolimajja.

Foto R. Tiivas.

(Vasakult teine, linnapää hr. Aaviksoo, esimene, linnanõunik hr. Raba ja neljas, direktor H. Jänes.)

sugusesse keelde on ta luuletusi tõlgitud väga suurel arwul.

Meie teadlased on maailmas rohkem tuntud. Aleksander Paldrocki leepararavi on talle toonud maailmakuulsuse, samuti Ludvig Puusepa tema närvihaiguste kirurgiline ravi-meetod. Neid mehi on valitud ja valitakse paljude ülikoolide audoktoriteks ja teaduslikkude seltside auliikmeteks. Loodusteaduse aladel on esinduslikumaiks nimedeks Theodor Lippmaa, kes on saavutanud rahvusvahelise tunnustuse uurimustega taimemorfoloogia

võõra riigi huvides. Ta oli Peterburis rahvusvahelise õiguse professoriks ja Vene esindajaks paljudes välisdelegatsioonides. Eriti tuntud on maailmas tema tegevus Haagi rahvusvahelises kohtus. Meie rahvuslike teaduste esindajad ei suuda endale võita suuremat tähelepanu oma kitsa ainevalla tõttu. Vähe ollakse ju maailmas huvitatud meie ajaloost või rahvaluulest.

Meie malekuulsus Paul Keres, tuleb lugeda omal alal maailma parimate hulka. Tundub, nagu oleks meie osa teiste hõimudega võrreldes väike.

Kuid loodame, et aeg parandab kõik haavad ja kui ka meie ise kaasa aitame, tuntakse mõne aastakümne pärast kõikjal meie väikest Läänemereäärset kultuurriiki.

Ja ei tohi unustada, et soomeugri rahvad moodustavad rahvaarvuliselt väga väikese murdarvu

maakera üldelanikkonnast, kuid meie kultuuriline osa on ometi palju-palju suurem. Sellepärast võime olla uhked oma tõule, oma rahvustele ja julgelt vaadata tulevikku. Meie relvadeks on sõna ja heli ja nende abil võime meie vallutada maid ja rahvaid.

Jõulukellade helin.

„Vana känd on see Juhan,“ mõtles Sirgu-Ants endamisi: „Ta juurde tuleks salakesi nihutada kännumasin ja siis äkki välja tõmmata nagu vana hammas!“ Ta oli nüüd puudutanud Juhani tundlikumat kohta. Juhan tundis suurt elutühjust just sellepärast, et ta oli vana ja et tal polnud lapsi.

„Milleks ma töötan ja näen vaeva,“ mõtles ta, „kui pole last, kellele parandada töövaev ja talu?“ Kuigi tal oli vaja ehitada uut lauta, lükas ta selle juba mitu aastat edasi. Ta ei leidnud vastust küsimusele, kellele ja miks ta ehitab uut hoonet.

Linnas käies ta pilgud kiindusid sageli mõnesse lapsesse, kes sammus vanemate käekõrval. Ja kui siis laps jäi teda imestades vaatama, siis Juhan ei saanud hoiduda naljatamast — lõug saagis kärmesti kahele poole, vedades enesega kaasa laia nina. See ta veiderdamise-osavus pani sageli imestama täiskasvanudki inimesi, nii omapäraselt oskas ta seda teha. Laps naeris . . .

Tusasena astus Juhan mööda teed, raske piha kaaludes kahele poole, kõrviku klappide lopendades. Tal oli paha. Ta sammus kodu poole, kus teda ootas sodine tuba, ämblikuvõrgud ja koristamata laud toidujäänustega. Polnud tal ju perenaist ega puhastajat. Igale poole, kuhu juhtud vaatama, oleks tarvis hoolsat perenaise kätt, mida aga Juhan polnud suutnud omandada. Tema üksi pidi seda kõike

tegema, nii sisemisi, kui ka väliseid töid. Nüüdki olid saabumas jõulud, kõige tähtsamad pühad, kuid jällegi polnud tal lohutajaks kedagi.

Kell tiksus aeglaselt seinal, mõõtes jõululaupäevast aega. „Ei ole minul siin enam aidata midagi,“ mõtles Juhan, ja ta hää laskis tunduvalt märgata tühimust. Ta oli pühkinud oma toa, kui tohib öelda toakese, sest kui suur ta siis ikka oli, see üheaknaline onnike, millest poole ruumi enda alla võtab suur ahi, mis oli ainsaks Juhani seltsiliseks.

Juhan läks õue, tõi tallist välja Halli ja rakendas ta saani ette. Pani toas endale teise palitu selga, et sõita kirikusse Toaskäimise ajal oli aga peru hobune ohjad endale jalgade alla kiskunud. Juhani käed vehklesid õhus, kui ta kiskus ohjatükke hobuse jalust. Nüüd tal oli niipalju jõudu, et oleks võinud tõmmata hobuse kas või pikali. Ainult nohises ja ägises. Sõlmis ohjatükke ja vedas sõlme põlvel kõvasti kinni. Ent ta punus neist tükest siiski ilusad ohjad. Pööras siis hobuse kiriku poole ja sõit algas.

Nüüd ta tõmbas oma hobuse edasi, vabastas teummiku ja laskis suures kaares metsateele. Teravad kiviservad täkkisid nagu tuleraud jalastest sädemeid, ja siis Juhan kadus tumeda metsa kitsasse tüvedevahelisse auku, kus kuuskede käharaad oksad hakkasid teda kollitama, puudutades aegajalt ta pead, õlga, käsivart. Pime oli

sääl, kottpime, silm ei seletanud midagi.

Tüki aega sõitnud muutus kuusik hõredamaks, tüvede vahelt lähenes valge legendik. Siin asetseb üksik metsatalu. Vana elamu. Kaks neljaruudulist akent saatsid lumisele nurmele nõrga valgusjoo, mida mööda jooksid teele mustad haukuvad koe-rad.

Juhan pidas möödasõidul kogu aja silmas seda üksildast metsatalu. Kumer räästaveeru all mustas lai tareuks, ta kõrval väike luugita aken. Siin, selle talu tares oli sündinud Juhan, külmal küünlakuu ööl vastu hommikut. Ja nüüd on tal endal koht, kuid kellele seda jätta? — Juhani pea ei selgitanud seda küsimust. Ta vajus mõttesse. Ta silmis helkis meeleheide, ta huultel ahastus, ning otsaesisel vaatas vastu valu. Nagu kannatuse ja piina elav kehastus paistis ta olevat oma moonutatud näoga.

Viimast jõudu kokku võttes sidus ta hobuse lasipuu külge ja astus kirikusse. Kuu tuli parajasti pilve tagant nähtavale ja valgustas Juhani murelikku nägu. Ning siis äkki, läbi selle rõhuva vaikuse kostis Juhani kõrva tasane jõulukellade helin. Kui tasaselt ja mahedalt tungisid nad läbi vaikse jõulurahu... Need jõulukellad! See helin! Neis peitus midagi. Need tungisid Juhani sügavamatesse sügavustesse. Ja ta tundis: meeleheidet kadus silmist, ahastus huultelt, ning valu vabanes otsmikult. Asemele asus rõõm.

Jõulukellade helin täitis Juhani. Ta sõitis kirikust koju. All jõuluöö püha vaikiva taeva, all kaugele sõnatute tähtede sära. Siia ja sinna ristles teid, pahemale ja paremale, ent Juhan juhtis Halli koju. Tagasi vaadates valendas kiriku torn nagu terav purjekiiil halli mäekatuset taga.

Aino Kiigemägi.

Talvine suusaretk.

See oli ühel talvisel pühapäeval, mil hõbedased jääroosid akendel sätendasid ja laiu lumeräitsakaid majesteetliku rahuga läbipaistmatust, hallist taevast otsejoones maapinnale langes, kattes viimase pehme ja paksu vaibaga. Istusin toas; olin parajasti lõpetanud pikema mitmekõitelise romaani lugemise ja nüüd, olles veel täiesti loetu mõju all, toetusin käsipõsakile aknalauale, jälgides lumihelvetete sõnatut mängu. Süvenesin oma mõttesse niivõrd tugevasti, et unustasin ümbruse ja nägin oma silme ees ainult lõpmatut valget välja, millele lisandus üha enam ja enam helendavaid tähekujulisi helbeid; ning kui vana seinakell siis krägiseva hingetõmbe järele kaks lööki lõi, ärkasin võpatudes oma unelmaist. Kella monotoonsed haamrilöögid olid mulle

meenutanud, et on aeg lõunastamiseks. Pärast sööki leides, et sadu lakanud, valmis mu peas idee — sõita külla oma 17 kilomeetri taga elutsevaile vanavanemaile. See retk oleks ka tuleprooviks mu uutele suuskadele. Öeldud — tehtud. Riietusin, riputasin õlale fotoaparaadi ja suusad alla kinnitanud, alustasin teekonda.

Linna kadudes silmapiirilt valdas mind õnneline vabaduse tunne ja suuskadele kindlamalt peale vajutades rühkisin edasi. Olles saabunud metsa vahele, ei saanud ma muidu, kui pidin seisatama ja jäädvustama fotoplaadile nood jändrikud hiiglased, kelledest nägematu võlur lume abil oli teinud kõiksuguseid võimatuid ja võimalikke olendeid.

Kuna mu aeg oli kahjuks piiratud, läbisin metsa kiires tempos ja peagi

paistis viimane juba kaugel selja taga nagu kivistunud inim- ja loomhiiglaste surnuaed. Mõnekümneminutilise suusatamise järele saabusin uuesti hõredasse sallu, mille välimus juba eemalt nagu vastupanematu magneedi-jõul liginejat enda poole tõmbas. Metsatuka sisemuses avanes mulle koguni uus maailm. Siin tõstis rebane oma nina taeva poole ja, haistes inimese lähedust, kadus vana haava juurte vahele; seal jooksis jännes halli koguna veereldes ja kukerpallitades põõsaste vahele, jättes lumele igasuguseid sirgeldusi, millest igaühest võis lugeda ülevoolavast noorusjõust ja elutahtest; ja ülalt vaatasid valged kaseladvad heatahtliku muigega all kihavat elu.

Metsasalust väljudes laius mu ees, nagu nägematust käest sinna visatud, avar orgude ja küngastega kaetud

maastik, otsekui loodud mu tulihinge osalisekski rahulduseks. Hurraa-hüüdega paiskusin kõrgelt mäeseljalt alla orusüvamikku, tuule vuhisedes kõrvus ja lume tuisates silmade ees. Ühest künkast üles, teisest alla läks mu tee, kuni ma viimaks surmani väsinuna lumme viskusin.

Külm ümbrus jahutas mu mõtteid ja tuletas ühtlasi meelde, et mul on veel umbes pool maad ees, enne kui jõuan oma sihile. Ei aidanud siin enam lume jahe meelitus, ega mu väsinud jalad, vaid pidin tõusma ja jätkama oma teekonda. See viis mind üle põldude ja väljade, läbi metsade ja põõsastikkude ja igal pool võisin leida looduse ilmekaaid ning pildirikkaid väljendusi rõõmust päikeseküllase ja selge talvepäeva üle.

R. K a u g v e r.

VAHELDUS

*Siinsest igapäevast hallist
tahaksin ma välja,
minna läbi uduvallist,
kustutada nälja
päikse järel, mida vähe.
Näha kahkjaid kiiri,
paisat tulest Põhjatähe
teispool kodu piiri.
Kõhklemata heidaks seljast
tumeda ma rüügi,
mustlasena kaarde neljast
seaksin õnnepüügi,
Ainult rännata, kuid kuhu,
veel ei seda teagi.
Vastu kui mul tuul ei puhu,
sihi leian peagi.*

Virve Mets.

Virumaa rannik. (Linoollõige.) R. Kello.

Üks merereis.

Et ma elan mere man, meeldib mulle väga meresõit.

Ühel helgel pühapäeva hommikul alustasingi oma sõbra Eediga purje- paadisõidu Uhtju saarele. Võtsime kaasa natukene toidumoon, tikke ja väikese keedupoti. Ma evin ka väikest kompassi, mille järgi võtsime kursi õkva saarele. Oli paras kirdetuul ja meri lainetas tüünelt. Jõudsim viie tunni pärast saare juurde. Lõuna poolt oli saarekese rand madal ja ligipääs raske, sellepärast maabusime põhja poolt. Saarel oli üsna suur tule- torn, mis kogu aeg plinkis. Esimeseks toiminguks oli söömine, sest mere- retk oli ju kestnud viis tundi värskes õhus. Leidsime natuke puid, mis meri oli kaldale uhtunud. Saarel puid ei kasvanud. Leidus ka kaks kaluriõnni. Ühes nendest oli kolle. Seal tegime

tule üles ja panime vett keema. Siis sõime rutuga mõned võileivad ja läksime saart kaema.

Saar jagunes kaheks: üks pool oli kivine, kus oli palju kajakate pesi, teisel osal olid kaluriõnnid, majakas ja isegi kaev. Kaevu nähes tuli mõle- male janu, sest unustasime maalt magedat vett kaasa toomata. Kaevul polnud aga vinna, sellepärast Eedi ron- nis kaevu ja tõi mütsiga vett üles. Ta maitses ka esimesena oma töövilja, puristas aga kohe vee välja: vesi oli joomiseks kõlbmatu. Onni poole naas- tes jõudsim ühe suure kivi juurde, milles oli lohk täis vett. Eedi hakkas sinna liiva loopima, mina aga hoidsin teda tagasi ja jõin poole veest ära, poole jätsin temale. Tema nimetas mind selle eest väga leidlikuks, sest vesi oli puhas vihmavesi.

Peale sööki läksime majaka otsa, et vaadelda saart linnulennult. Tõesti — see oli kaksiksaar. Kivine osa oli ühendatud „elusa“ osaga kitsa riba kaudu, millest suured lained üle löö-

vad. Ronisime jälle alla. Õhtu pidi saabuma umbes kuue tunni pärast, sellepärast alustasime tagasisõitu, mis õnnestus vahejuhtumiteta.

Tiit Kanne.

Kadunud . . .

Täna tundis ta endas erilist kirge, mis otsekui suunis millegi võluva poole. Ta põlevasse neiusüdamesse asus isesugune tunne, mis nõudles millegi salapärase, tundmatu järele. Ta tundis end olevat otse joovastunud neist armsaist tundeist. Nad sundisid teda kuhugi. Ja ta läks, kõndis keset õitsvat kevadloodust, keset toredust ja imeilu.

Päike oli juba loojunud, õrnad varjud vajusid umbrusele. Tuuleõhk suigutas lopsakalt õitsvat loodust.

Neiu astus haljal teerajal. Keset nõiduslikku kevadilu oli kõik nii hurmav. Õrn roosakas ehavalgus hajus üle põhjataeva. Magusad lilledõhnad haihtusid karges kevadõhus. Toomin-gad õitsesid nagu valged hiiglased ja andsid hämarale loodusele võluva ilme. Kaugemalt kasetukast, mis nagu

tume uduvall läbi halli vina paistis, kuuldus käo kuldset kukkumist.

Tõesti ilus oli täna siin kõndida. Kunagi polnud kuskil nii sulnis. Ja ta kõndis ja imetles looduse ilu, imetles vägevat võlu, mis nii tormiliselt oli pannud tuksuma ta õrna südame.

Südaööl naasis ta koju, ikka veel nõiduslike iluvõlude sidemais . . .

Saabus järgmine õhtu. Neiu tuli jälle. Ta vaatles avasilmi kevadloodust, otsis veetlevat ilu. Aga see oli kadunud.

Ta kõndis rahutult, ruttas edasi, tõttas tagasi, otsis silmadega kütkestavaid looduskaunidusi. Aga ei leidnud. Keegi oli röövinud ta südamest ilutunde, mis äsja nii kuumalt hõõgus. Neiu ei talunud seda enam. Ägedasti puhkes ta nutma . . .

Aksei Linveer.

LUUPAINAJA

*Su juurde tuleb ta ja hiilib sala
ja olemuse mürgistab kui ving;
sul just kui oleks kaela visat ling,
jääb kurku kinni maitsevamgi pala.*

*Sa viskled nagu kuivalheidet kala,
su ümber kitseneb ta käte ring.
Ei muidu vabane tast, mõtleb hing,
kui talle kolme tilka verd ei vala.*

*Kuid olevat ei enam paista aega,
sest suhu juba kleepjas valgub vaik
ja silmad kaet on päikestkartva käega,
ei läbi mida ükski valguslaik.
On kehas läbi pekset iga paik:
sind nagu saetaks üha nüri saega.*

Virve Mets.

Uus koolimaja avamispäeval.

Foto R. Tiivas.

Ühest ilusast matkast.

Kätte olid jõudnud viimased juuni-kuupäevad ja algas suvi. Otsustasime minna vähe kodumaad vaatlema. Meie matka sihiks oli minna Eesti põhjarannikut mööda kuni Võsu suvituskohani, siis pöörduda kaarena sisemaale Haljala kirikuni ja sealt edasi koju. Selleks mõtlesime kasutada 3—4 päeva. Kui vastavad eeltööd olid tehtud ja tarvilikud esemed kaasavõtmiseks hangitud, võisime asuda teele.

Päike oli tõusnud juba kaunis kõrgele ja tüüneltselt puhus soe suvituul päeval, kui pidime teele asuma. Teised seltsilised ootasid juba mind. Kiiresti riietusin ja olin peagi valmis. Asusime rõõmsalt vesteldes teele. Esimesed kilomeetrid möödusid ruttu. Lõbusalt liikudes ja ümbrust vaadeldes jõudsime kaunis ruttu edasi. Peagi tundsin ka kõhu tühjust ja väsimust. Avasime esimest korda toidupakid ja „hävitasime“

toitu nälja kustutamiseks. Tõepoolest oli see hävitamine, sest olime söönud ära sellise osa, millega mõtlesime läbi saada paar päeva. Peale lõunapuhkust teeles asudes hakkasid jalad kergemini käima. Õhtuks jõudisime oma „sihtjaama“. Lõime telgi üles, milles pidime öö veetma. Õhtusöök oli peagi söödud ja võidi minna puhkama. Poisid pugesis telki ja varsti oli norskamist kuulda. Polnud ka ime, sest päevasest käigust vajab keha puhkust.

Mina olin öövalves. Kus valveaeg oli mul kella üheteistkümnest üheni. See oli ilusaim öö minu matkast. Istusin aeglaselt vilkuvat lõkke ääres, ainult vahetevahel tõustes, et uusi puid tuua.

Tõusin jälle kord, et puid tuua. Ei talunud lihtsalt paigal olla. Astusin otsides rannaliivale, see oli nüüd külm. Ainult vaevalt-vaevalt tundus

tas päevast kuumust. Tasa laulsid metsas linnud, kadusid päikesekiired mu ees, vaikselt laiutas rand liivane...

Tähed, lained, suveõhtu — mina üksinda. Hinges tundub midagi talumatut kurba. Keegi nagu kutsuks sealtpoolt merd, sealtpoolt laineid. Tahaksin minna — minna, aga ei saa! Meri kutsub. Rinnas teeb midagi haiget — ah! kuidas valutab!

Tasa laulsid metsas linnud, kadusid päikese kiir viimane, mu ees rand liivane... Uje tuul paitas ärevusest õhkuvat põske ja läks, viis tervist kaugele sinna, sinna, kuhu olid haihtunud mõtted ja igatsused. Lähen tagasi telgi juurde. Valvekord on möödas. Ära tan järgmise.

Hommikul asusime rõõmsalt jälle teeles. Nii möödusid päevad ja me seadsime end koduradadele, lootuses, et see matk minule viimaseks ei jää.

B. Anderson.

OOTELE

*Kalurimaja. Istub ema
silguvõrku paigates.
Plüdi ääres seisab poja
tamsi kerra kerides.*

*Hilja istuvad nad täna
vaikselt toas töötades,
kuna merel sügismaru
mõllab kurjalt ulgudes,*

*Kauge kaebus, tuule mühin
ulalt tupp tungivad.
Iga puhang, iga kahin,
ema rahu häirivad.*

*„Tullakse!“ Külm hõngus tupp
voolab. Lävel meremees . . .*

*„Isa, isa! — „Kartsite vist?“
Maru taandub rõõmu ees.*

*„Kus on isa? Miks nii kauaks
jääd selle maruga?“*

*„Vaiki poja! Küllap hauaks
saab kord . . .“ Pühib pisara.*

*Kriiskab kilk ja vaikib ema,
viimast võrku paigates,
nagu tajuks tõika julma,
seinakella vaadates.*

*Äkki väljas ukse pihta
keegi tasa koputas;
ukse poole sööstab poja,
tamsikera hoides käes.*

A. Sudela

Kolimine uude koolimajja.

Foto J. Erm

Raamatukaupluses.

Esimesil koolipäevil kihab raamatukaupluses elu nagu mesipuu. Leti poole trügib õpilasi, kelledest suuremad püüavad väiksemaist ette jõuda, jättes need oma selja taha. Sellises olukorras on väikene punapõseline poisipõnn, kellel lõug vaevalt leti ääreni küünib, müüjaile tähelepanematuks jäänud. Viimaks õnnestub tal leti äärde trügida ja kivistarvul leti servast kinni hoides kriiskab ta läbi üldise sumina: „Üks rehknuraamat ja üks lugemise-raamat“ Müüja tahtmatult naeratab väikese poisi sõnade üle ja küsib: „Kes nende autorid on?“ See küsimus viib poisi segadusse ja arusaamatult jääb ta mõtlema. Väikese poisi mõtlemisaega kasutab keegi gümnaasiumi tütarlaps, kes küsib kiirelt umbes järgmi-

selt: „Palun üks škriptiini latores?“ Kui müüja arusaamatult jääb vaatama, kordab ostja selgemini ja müüja jõuab selgusele, et soovitakse ladinakeelset raamatut: „Scriptores Latini“. Väikemees seisab viivuks nõutult, võtab siis raamatukotist määratud paberitüki, uurib seda ja tõuseb siis jällegi kivistarvule, hõisates: „Üks matemaatika raamat algkooli I klassile, Maramaa ja Parijõe luge-
mik!“

Raamatud pakitakse ja naeratades ulatab müüja tseki, paludes raha maksta kassasse, mille poiss on juba letile hunnikusse ladunud. Poisipõnn korjab raha ja trügib kassa poole. Peale arve maksmist jätab ta heleda häälega nagu hõisates head aega ja lipsab uksest välja.

A. Allvee.

RÄNDAJA

*Nüüd väljas on pime. Käes sügisekuu.
Ma kuulen, kuis tormides kohiseb puu.
ja paendub ja raksub ja murdubki see
sää!, kus on mu rada, mind kojaviiv tee.*

*Ma väsinult kõnnin kesk sügiseööd
ja kohendan mütsi ning pingutan vööd.
ju hommikust alates olen ma teel.
Kui tähtu taevas! Ei tulekest eel . . .*

*Kuid äkki ma ruttan — mu matkal on siht:
säält kusagilt vilksatas valguseviht!
Ma tunnen, et varsti mul lõpeb pikk tee —
eel paistab üks maja — mu kodu on see.*

Meinhard Laks.

Laadal.

„Ah sa lähed laadale?“

„Lähnen vaatan jah, mis seal ka uudist!“ hüüan teisale pöörduvale kaaslasele üle öla vastuseks ja noogutan peaga laadaplatsi suunas, kust paistab kaubatekide valendavaid ridu. Palituhõlmu koomale tõmmates siirdungi sinnapoole.

Juba haarabki mind laadakära. Olen jõudnud laada eelpostide — silgutünnide vahele, millede taga tammuvad külmast sügiseilmast kositõmbunud ja kalasoomustega ülekülvatud kalanaised. Agarasti askeldavad nad oma kauba ümber, pakku-des seda igale möödujale.

„Proua, proua, värsked räimed — eilne püük ja ilusad šoti heeringad, paksud nagu pontsud!“ karjub keegi tüse kalanaine mööduvale daamile, käeseljaga nina pühkides. Kui daam ei tee aga hüüdjast välja, ei heida see põrmugi meelt, vaid pöördub veel agaramalt teise laadalise poole, kes heitnud ta kilutünni uudishimuliku pilgu:

„Kas noormees soovib kilu või

suitsukala, ilusad paksud teised, viis senti kümme!“ murrab ta hää! laada üldisse kärasse. „Vaadake, misuke liha, valge ja maitsev, alles eile suitsetatud,“ ülistab ta oma kaupa ja ulatab poisikeseohtu noormehele pooleksmurtud suitsukala südamliliku soovitusel: „Palun, proovige, tõesti on maitavad!“ Poiss lööb kohmetult käega. Kalanaine aga ei satu sellest segadusse, vaid pistab pakutud kalapoole oma suhu ja pühkinud käed valge põllega, pöördub ta endise südidusega naaberkaupleja tünnide ees peatava taadi poole:

„Noh, kas papi soovib soolasilku? Mul head parajad.“ Ja juba jälle sirutab ta käe, pakutav kaup sõrmede vahel, vanamehe poole. Kui reklaamist meelitatud habemik siirdubki pakutud silku suhu toppides tema tünnide juurde, saab ta nagu uut energiat juurde ja veel kiiremalt hakkab ta suu oma kauba ülistamisel liikuma:

„Proovige, proovige!“ sädistab ta. „Noh, kas pole maitavad, mis? — Keele viib alla! — Kas pole tõsi?“

Noh, muidugi on.“ kinnitab ta oma sõnu, kui taat limpsab keelega üle silgusoolvesiste sõrmede ja matsutab suuga, nagu oleks ta tõepoolest neelanud midagi head.

„Paneme siis üks viis kilo ära?“ ründab tüse kalanaine vanameest, kartes et see võiks temagi tunnide juurest kaubata lahkuda.

„Tea'nd“ kogeleb taat ja matsutab veelgi suud. „Palju nagu veidi...“

„Noh, siis vähemalt neli ikka... Papil ju kodus mitu suud, kes igatsevad soolase järele,“ kinnitab kalanaine ja laob kaalule kiiresti nimetatud hulga silke. Ja tagasihoidlik taat on sellega nähtavasti nõus. Nurisemata annab ta pakitud kauba eest nõutud hinna ja eemaldub tunnide juurest rõõmsa kalanaise lõbusa järelehüüdega:

„Parem suutäis soolast kui maotäis magedat!“

Veidi eemal taob keegi mees rusikaga vastu plekktopsi ja hakkab siis kätega veheldes midagi seletama. Astun huvitatult lähemale. Siin on nagu laada süda, mis tuikab kõige elavamalt ja milles elu kõige kiirem. Hommikust peale karjub siin kümnekond kõri. Häälled on muutunud neil juba kähisevaks, kuid siiski karjuvad nad veel, sest nad teavad, et ostjaid saab võluda ainult reklaamiga. Väikeste kaubakastide taga liigutustega ja kätevehkimisega oma sõnadele kaasa aidates, püüavad nad naabrist üle karjuda ja laadalisi ainult oma kauba juurde meelitada.

„Astuge ligi! Astuge ligi! Eht kodumaa saadus. Iga tuub ainult kakskümmend viis senti. Vabrikuhinnaga annan ära! Parim kaup omal alal! Parandab kõik lõhed ja augud veekindlalt!“ karjub üks neist, nii et suu kuiv ja taob oraga plekktopsisse auke. Siis aga jätkab ta:

„Astuge ligi! Astuge ligi! Kasutamise õpetan ja näpunäited annan pealekauba! Eht kodumaa saadus, ainult kakskümmend viis senti! An-

des tuubi eest kakskümmendviis senti ei kaota te õieti midagi, kuid selle raha vastu saades parimat liimi, suurendate oma rahatagavara sajakordselt, sest liimides katkiläinud nõusid suurendate nende eluiga mitme aasta võrra ja säästate selle eest raha! Seepärast — kasutage juhust, enne kui on juba hilja! Eht kodumaa saadus.“ Ja sealjuures hakkab ta juuresolijaile demonstreerima, kuidas seda eht-kodumaa saadust kõige otstarbekohasemalt kasutada.

„Tähelepanu! Tähelepanu!“ kõlas ta naabri hää laada virr-varri. „Astuge ligi! Astuge ligi! Kes soovib, see proovib, kes ei soovi, see ka proovib! Siin maailma parim kiviliim. Parandab kõik katkised lillepotid, vaasid, taldrikud, kannud ja klaasid... Vaja ainult määrada ja tükki istub tüki küljes nagu tinutatud... Proovige, siis veendute! Eht välismaa kaup! Saksast suurte tollidega sisse veetud, kuid siiski annan vabrikuhinnaga! Astuge ligi! Astuge ligi! Täna viimast päeva, homme sõidan juba edasi Jõhvi ja siis on seda saada hilja... Tähelepanu! Tähelepanu! — Suur hinnaalandus! Eht välismaa kaup! Astuge ligi! Astuge ligi!“ Ja ligiastujaid leidubki.

Veelgi aktiivsemad on kaubamehed, kes pakuvad mitmesuguseid perekonnatarbeid. Lakkamatult kostab: „Perekonnasebid, perekonnapeegliid, perekonnaaharjad, perekonnaliipsud!“ Kuskil müüakse saapapaelu, mis tugewad nagu „Ilmarise raudketid,“ teisel aga alumiiniumist keedunõusid, mida kasutavat „valesi printski“ oma jahilaeval ja pükssirihmu, millel olevat see hea omadus, et neid võib kasutada veel nugade teritamiseks.

Mitte kaugel karjuvad vahutavate suudega kaupmehed, kes „teevad sissetulekut“ märkilaskmisega.

„Astuge ligi!“ karjuvad nemadki. „Iga lask ainult viis senti! Suured võiduvõimalused! Tähelepanu! Tähe-

lepanu! Anna, Maria, silmad siia! Iga lask ainult viis senti! Läheb lah-ti! Mürinal, kärinal, kärinal, müri-nal!“ Ja reklameerija hõõrub sooja tegemiseks käsi. Siis aga kähiseb jäl-le ta hääel:

„Habemenoad, karvasoad, siidilin-ti, viulivinti, jaanikooti, torupilli-nooti, suured sõelad, vedrunõelad, ujumispuksid, nahast traksid! . . . Astuge ligi! Astuge ligi! Proovige, proovige! — Oma silm on kunin-gas!“

Ja siingi leidub uudishimulikke, kes tahavad proovida, kas oma silm on kuningas või mitte.

Lehepoiss on pugenud laadaliste hulka ja hüüab heleda häälega müü-davate lehtede nimesid. Teda näeb kõikjal. Nagu murumuna veereb ta täiskasvanud inimeste jalus ja pa-kub, enesel nina punane, täiskasva-nud kaupmeeste aktiivsusega omagi kaupa.

Jõuan maiusasjade müügirajooni. Suure maiusasjadega koormatud laua juurde on oma kaubakorvi lahti löönud väike maiusasjakesi müütav eideke, kes alati ühesuguse naeratu-sega pakub mesimagusal häälel: „Ostke šokkulaati, šokkulaati! Komp-fekid, viis tükki, kümme senti . . . Vapriku hind! . . . Ostke šakkulaati!“

Peatun riidekaupmeeste juures. Siin pole märgata säärast elu ega tänapäeva-kohast reklaami. Ainult üks vana hall juut-riidekaupmees püüab jõuda reklameerimisega sama-le tasemele, millel on ta ametvennad laada teisel serval:

„Ai, praua, praua, tulge tjagasi, vaatke, teie, miisike on see riie! — Tjugev nigu kuradinahk. Ei hakka kunagi leikima ja piab vastu nigu kuriveim! Ostke, pai praua, ja te ei

kahitse . . . Jumalaeest — rjaagin sulatõtt . . . Ostke ja te otsite mu tuliv laat jälle üles ja osate jelle! Uskuge mind, praua . . .“ kõneleb ta juudile omase kauplemisoskusega, püüdes kaubast võimalikult kasuli-kult lahti saada.

Saavutan ringiga hobustelaada. Siin leidub rohkem hobuseid kui ini-mesi.

„Palju sa sellest kronust tahad?“ kriiskab kuue-seitsme-aastane must-laspoiss, kellel salkkond omavanu-seid vendi-õdesid järel, piitsa vibuta-des paksule hobusttalutavale maame-hele ja annab sealjuures hobusele piitsavarrega vastu tagumikku. Ja kui siis maamees tahab teda selle ulakuse eest karistada, jookseb ta vendade-õdede lõbusa naeru saatel üldisesse laada segadusse.

Liigun samas suunas ja saabun peagi laadaplatsi servale, kuhu must-lased on laagrisse asunud. Siin on terve rida nende primitiivselt üles-löödud telke, millede ees leegitsevad tuled, et anda telgis padja- ja teki-hunnikulil konutavaile mustlaspõn-gerjaile soojust.

„Anna üks suits! Herra, anna üks suits! Kuule, anna üks, ma laulan!“ mangub lähedal keegi „täismeheli-kum“ mustlaspoiss, riided närused ja mudased, lopsaka kasvuga pigijuuk-sed peidetud suure mütsiloti alla, mis tõmmatud pähe kuni silmadeni.

Liigun taas edasi . . . Jäävad ma-ha mustlased, tuled ja telgid. Peagi jõuan tänavale. Pea huugab kõigest sellest kärast. Tahaks nüüd end ra-putada sellest lahti, kuid ikka, isegi linnaservale kostab laadakaubitseja-te kähisevaid hääli ja laada voogavat suminat . . .

Robert Kello.

JÕULUD

*Kui on käes jõulukuu,
siis on toas jõulupuu.
Lapsed oot'vad rõõmuga:
Jõuluvana tule sa!*

*Lapsed kuulatavad tasa,
vist on juba jõuluvana,
kinkidega tulemas.
(või ehk mööda minemas?)*

*Ongi kuulda suuri samme
ukse poole astuvat.
Kes see muu kui jõuluvana —
suure kingikotiga (ja ilma vitsakimbuta!) —*

A. Maru

Geniaalsusest.

Kord pöördus üks jaapani õpetlane kuulsale keemiku prof. Ostwaldi poole küsimusega, millest see tulevasi väljapaistvaid teadusemehi juba noorelt ära tunneb. Prof. Ostwaldi pani see küsimus veidi imestama ja kui ta küsis, milleks seda on tarvis teada, siis sai ta vastuseks, et see olevat praktiliselt väga tähtis. Jaapani valitsus olevat määranud kaunis suuri summasid, et andekaid lapsi vaesemast rahvakihist välja arendada, kes tulevikus oma teadmistega võiksid olla kodumaale kasulikud. Vaja vaid leida põhimõtteid, millede järgi neid summasid kasutada. Prof. Ostwaldi juures olid õppinud paljud hilisemad teadusemehed ning jaapanlane arvas, et prof. Ostwald ka seda teab, millest suurvaimu juba noorelt võib ära tunda, esitades talle eelpool toodud küsimuse. Prof. Ostwald ei suutnud kohe vastata, sest ta ei olnud kunagi varem sellele mõelnud. Mõne päeva pärast andis ta jaapanlasele vastuse, mis jaapanlast rahuldab.

Prof. Ostwald ise ei jäänud aga antud vastusega rahule ning hakkas uurima geniaalsuse-küsimust. Oma

uurimuste tulemused on ta avaldanud raamatus: „Grosse Männer. Studien zur Biologie des Genies“.

See jaapanlase poolt prof. Ostwaldile esitatud küsimus on huvitav iga mõtleva inimese seisukohalt, sellepärast katsun teha lühikese kokkuvõtte prof. Ostwaldi uurimustest geniaalsuse kohta. Jaapani õpetlasele vastas prof. Ostwald, et andekaid õpilasi võib ära tunda sellest, et nad ei ole sellega rahul, mida kool suudab neile pakkuda. Vastus tundub küll olevat paradoksaalne, kuid temas peitub ka sügavam mõte. Koolide õppekavad on kokku seatud keskmise õpilase jõu kohaselt ja arusaadavalt tundub see andekale õpilasele väikesena. Selline nähtus võib aga esineda ainult siis, kui õpilane on varaarenenud ning varasem valmimine on üks geniaalsuse tundemärke. Anderikka õpilase kõige kindlamaks tunnuseks on originaalsus, s. t. võime iseseisvalt midagi mõelda, luua, mis õppimisel omandatud teadmistest üle ulatub. Täpset tööd, enesekriitikat, õiglust, teadmisi ning oskusi võib omandada koolis, kuid originaalsust saab kool

küll pigem hävitada, kui juurde kasvatada, sest originaalsus on inimesele sündimisel kaasa antud.

On peaaegu üldine nähe, et suured teadusemehed vara valmivad. Varane arenemine mõjub kaasa selleks, et lapsed varsti ala leiavad, mis neid eriliselt huvitab ja nad jõuavad sellel alal palju kaugemale kui teised samavanused samal alal, kellel vastav huvi selle ala vastu puudub.

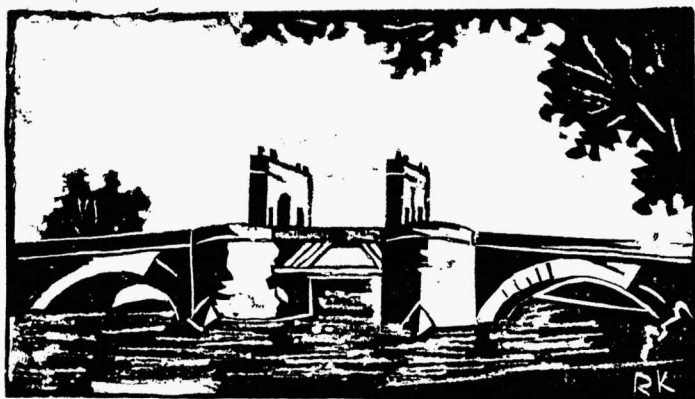
Arvatakse üldiselt, et varase valmimisega käivat kaasas ka varane surm ning mandumine, kuid see pole reegel. Näiteks võiks tuua kuulsa komponisti Mozart'i, kes juba kaheksa-aastaselt sai kontrapunkti (mitme-häälelise helilause ehitamise kunst, kus hääled on meloodiliselt iseseisvad) raskustest üle, ning tähtsat füüsikut William Thomsoni, kes juba kümne-aastaselt astus ülikooli. Mozart suri küll tõesti varakult, kuid Thomson elas kaheksakümmend aastat vanaks ning töötas kogu eluaja innuga teaduste kallal, avaldamata mingisugust mandumise tundemärki.

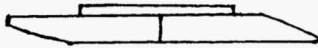
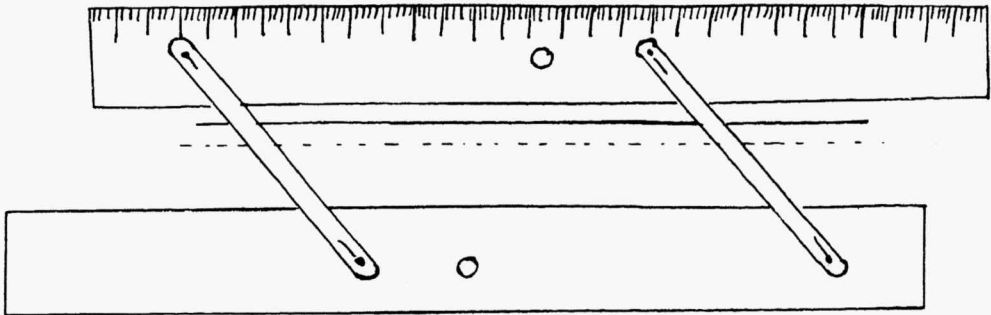
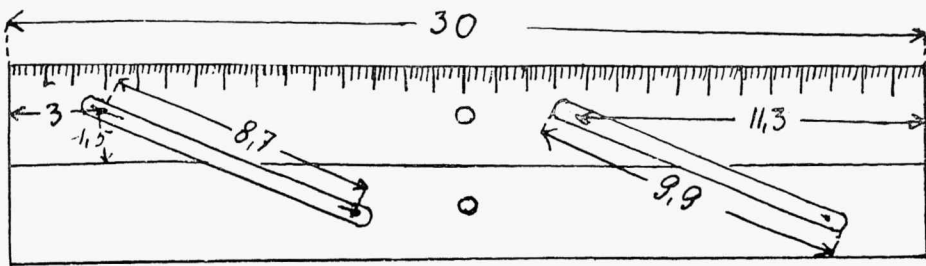
Ei ole sugugi haiglane nähe, kui inimene vara areneb, kuid viga seisab selles, et teaduslik töö võib arenevale organismile mõjuda kahjustavalt, millest siis tingitud ka varane surm.

Sageli juhtub, et tulevased suurvaimud on kooliga vastuolus. Mozarti ja Thomsoni isad olid tegevad samadel aladel ning selle tõttu võisid nad ise oma poegade eest hoolitseda ja neid õpetada, nii et nende anded haruldaselt vara välja arenesid. Niisugustele varaarenenud inimestele on kool sageli rohkem takistuseks kui kasuks. Näiteks prof. Charles Darwin tähendas ise oma kooli kohta: „Midagi ei ole mu vaimsele arenemisele olnud rohkem kahjuks kui dr. Buttleri klassikaline kool, kus peale keelte ainult veidi maateadust ja ajalugu õpetati.“

Ka kuulus keemik Davy ei omandanud koolis kuigi palju. Õpetajad tundsid küll tema andekust, kuid ei suvatsenud teda kuidagi aidata. Samuti füüsik Faraday lõpetas ainult algkooli ning aineliste võimaluste puudusel hankis kõik oma suured teadmised füüsikas raamatutest. Robert Mayer oli oma koolis üks viimaseid õpilasi, kuid füüsikas oli ta andekas. Liebig sunniti ladinakoolist laiskuse pärast lahkuma. (Muuseas Liebig ei õppinud üldse kooli õppeaineid, vaid õppis kodus raamatuist keemiat ning füüsikat. Helmholtz lahendas ladina keele tunnis optilisi ülesandeid, sest Cicero ning Vergilius ei suutnud teda sugugi kõita.

Järgneb.

Joonlaud rööpjoonte tõmbamiseks.

Rööpjoonte tõmbamine hariliku joonlaua kolmnurgaga rööplükkeid tehes on väga tülikas. Palju lihtsam ja kergem on see eriti selleks otstarbeks valmistatud joonlaua abil. See joonlaud on lihtsa ehitusega ja igaüks võib selle ise endale valmistada.

Selle valmistamiseks võetakse kaks 30 cm pikkust joonlauda. Need asetatakse mõõtudeta servadega üksteise vastu, kusjuures otsad on ühepikkused ja ühel joonlaval on numbritega külg ülal, teisel all. Nüüd valmistatakse puust või paksemast plekkvitsast kaks liistukest 9,9 cm pikad, millede kummassegi otsa puuritakse auk. Aukude vahe olgu 8,7 cm. Siis kinnitatakse need otsad kumbki eri joonlaua külge, nii et ühel joonlaval asub selle riba kinnituskoht 3 cm,

teisel aga 11,3 cm joonlaua otsast eemal. Teine riba kinnitatakse eelmisega rööbiti. Kinnituskohad peavad asuma joonlaua keskel umbes 1,5 cm sisemisest servast. Ribad peavad ümber kinnituskoha (kinnitustelje) liikuma. Kõige parem on neid kinnitada 2—2,5 cm pikkuste ümmarguste naeltega. Nael lüüakse altpoolt ja ülejäänud osa keeratakse riba peale kõverasse, et riba üle naela ei tuleks. Ka peab vaatama, et altpool asuvad naelte pead oleksid joonlaua sees ja joonlaud mitte nende peale kandma ei jääks. Mõlema joonlaua keskkoha võib kinnitada naela abil väikese puust nupu, millest kinni hoides parem oleks joonlaudu üksteisest eemaldada. Rööpjoonte tõmbamine sünnib joonlaudade eemaldamisega üksteisest.

Kiri Uus-Meremaalt.

Auckland, Uus-Meremaa.
5. juuni 38.

Kallis . . .

Ma kirjutan sulle istudes verandal päikesepaistes ja olgugi, et praegu on peaaegu kesktalv, võib vabalt viibida väljas. Harilikult on sel ajal ilm väga vihmane ja külm. Kui ma ütlen külmal ilm, siis temperatuur on umbes 8°. Auckland asub Uus-Meremaa põhjaosas ja on umbes 1000 miili lõunaosast, kus mõnikord talvel on kogu ni soe. Kuid ma arvan — tõeliselt külmaks ei lähe siin kunagi ja terve aasta läbi valitseb paras soojus.

Homme — 6. juunil — on meie kuninga sünnipäev ning see on üldine rahvapüha terves Briti Impeeriumis. Tegelikult on sünnipäev küll veidi enne jõule, aga kuna pidustused sel ajal võiksid põhjustada viivitusi töös, siis me pühitseme seda 6. juunil. Kas teil Eestis on kuningas või president? Uus-Meremaa on Briti dominiion ja kuningat asendab siin meie kindral-kuberner.

Ma töotan ühes suuremas firmas, ja kui ma olen siin viibinud juba 8 või 10 aastat, mind viiakse üle kuhugi teise riiki. Meie firmal on osakondi peaaegu igas suuremas linnas: Sidney's, Melbourne's, Šanghais, Indias, Londonis jne. Üks agent asub ka Tallinnas.

Ma arvan, sa tead vähe Uus-Meremaast, sest see asub ju nii kaugel Eestist. Ma püüan siis sulle temast veidigi aimu anda.

Uus-Meremaa rahvaarv on 1½ miljonit ning siin elutseb ka võrdlemisi vähe maoores, kes saavad valgetega hästi läbi ja on samuti Briti alamad. Uus-Meremaa on peamiselt põllumajanduslik riik paljude taludega. Auckland on suurim linn, kuid Wellington

on pealinn. Aucklandi sadamalinn on Waitemata. Seda loetakse maailma parimate hulka. Siit lähevad laevaühendused Inglismaale läbi Panama ja Suessi kanali: Kanadast ja Ameerikast. Ka alustati korrapäraselt õhuhendust San Francisco ja Aucklandi vahel. Kuid lennuk, mis algas seda, plahvatas leekidesse oma kolmandal sõidul Ameerikast ja kõik lendurid said surma. See tragöödia katkestas ühenduse, kuid loodetakse, et seda alustatakse uuesti järgmisel kuul.

Nüüd kirjutan sulle veidi Uus-Meremaa veetlevamast kohast — Rotornast. Ma arvan, et sa ei ole sellest veel kunagi midagi kuulnud. Ta asub Uus-Meremaa idaosas. Siin asuvad tiigid tulise mudaga, geiserid, mis purskavad keeva vett, üks järv, mille mõnes osas vesi on keev, teises külm. Maorid elavad siin hulgaliselt oma küldes ja igal aastal tõmbavad ligi palju turiste. Sel aastal külastasid umbes 10 riigi turistidelaevad Uus-Meremaad.

Järgmisel pühapäeval ma lähen Onehungasse manöövritele. Onehunga on õieti osa Manukau sadamast ja asub umbes poolel teel Waitemata ja Manukau sadamate vahel (kummastki 4 miili). Siit lähen ma hommikuti trammiga linna. Iga sõit maksab 4 penni.

Sa saadad mulle foto ühest eesti jääpurjekast, mis saavutas kiiruse üle saja miili tunnis. See on väga huvitav just meile, kuna siin ei ole järvi ega meresid, mis külmuksid talvel ning seepärast ei tunne me ka uisutamist ja jääpurjetamist.

Pean küll seekord lõpetama, kuid kirjutan jälle peagi.

Sinu sõber

Eric.

Kroonikat.

Koolipere rühhib praegu täie agarusega poolaasta-atestaadi poole, sest kas number on üks või viis, oleneb täielikult teadusejüngrist endast. Ja tööd on palju. Kõik tööd, mis võib-olla pidu ettevalmistamiste tõttu enne ära jäeti, tuleb nüüd teha. Ja sest tingituna on kõik süvenenud oma askeldusisse nii, et ei panda enam vä-

tasid oma seisukoha läbiviimiseks paatoslikku stiili ja žestikuleerimist, kuid ei olnud märgatavat mõju neil vägevail sõnul. Peavastasteks olid H. Kallip ja A. Green, kuid tihti ütlesid sõna hulka ka F. Kadaja, M. Saks jt.

Kuid käes oligi varsti oktoobri lõpp ja lähedal ümberkolimine. Sai

„Põhjalaste“ tegelased.

Foto R. Tiivas.

ga tähelegi, et ollakse juba ammu-igatsetud uues majas. Võib-olla on mõned juba täiesti unustanudki vana peavarju, sest kes niisuguse uhke lossi elanik tahabki enam tunnistada, et enne on elatud hoopis viletsamais oludes. Kuid ei elatud ses vanaski majas tähelepandamatult.

Väga põnevaks kujunes vanas koolis Ajaloosektsiooni vaidlusõhtu, kus teemal „Kas Trianoni rahu oli õiglane?“ refereeris Mihkel Saks. Alul oli mõteteavaldajaid küsimuse kohta vähe, kuid siis sai vaidlusprobleemiks Ungari-Tšehhoslovakkia küsimus ja mindi hoogu. Mõned vaidlejad tarvi-

juba moeks öelda ühe või teise asja kohta, et eks uues majas tee, nagu läheks seal kõik iseenesest. Nii siis sammutigi, portfelliid käes, peale „kliistreid“ rongkäigus linna „valgustempli“ juurde. Peale väikest tsereemoniat marsiti uude koju. Esimestel päevadel oli palju vaatamist. Väikeste poiste kiusatuseks oli ainult kolmandal korral automaatjooginõu. Väikesed tungisid vägisi üles, nagu all poleks juua olnud, kuid halastamatud suured leidsid III korra ainult nende päralt olevat ja käsutasid väikesed alla, sellest hoolimata, et teised võisid janusse surra. Harjumata oldi

daarsuse mõtet ning ühineme ideeliselt kõigi nende hõimudega, kes seda päeva pühitsevad. Selle järele esitas viiulisoolo V. Tops. Järgnes kõne õpilaselt T a m m e l t teemal „Ungari“, milles anti lühike ülevaade ungari ajaloo ja ungari tähtsusest praeguses käärivas poliitikaelus. Kõnet kaunistas Muusikasekts. naiskoor, kes esitas elegeilise „Mustlaslaulu“ ja segakoor, kes esitas „Ungari hümnid“. Pikema ning sisukama kõne meie põhjapoolsest hõimurahvast pidas õpetaja A. L a a s i teemal: „Matkamärkmeid Lapist“. Kõne pakus kuulajaskonnale suurt huvi, seda enam, et kõnet aitasid selgitada ka valguspildid. Järgnes Merikanto muusikapala „Valse lente“, mille esitas viiulil õpilane T a m b e k, ja Jürgensoni „Rukkirääk“, mille kandis ette klaveril õpilane E. N u r k. Siis kõneles M. S a k s teemal „Meie ja kultuur“. Kõneleja peatus pikemalt kolme soome-ugri rahvatõu (eestlaste, soomlaste ja ungarlaste) juures ja märkis ära nende teod ja kultuurilised saavutused maailma rahvaste võitlusareenil. Järgnes laul „Tänav põleb“ ja „Soome hümn“ Muusikasekts. segakoorilt. Lõppsõna ütles õpet. J. M e e r i t s, kes mainis, et vabaduse ja vendluse ideesid ei saa saavutada vägivallega, tule ega mõõgaga. Vägivallaga lõhutakse küll maha, kuid ei ehitata ega looda midagi uut ja paremat asemele. Meie noored ei kannu ega õhuta vaenu rahvaste vahel, vaid püüame jõudumööda

kaasa aidata selleks, et kaoksid vastuolud ja võimalduks kõigi rahvaste koostöö. — Järgnes võimas riigi hümn. Lõpuks oli tants. Tantsutükke esitas õpilastest koosnev jazzorkester õpilase E. T a t r i k u juhatusel.

Meile õpilasile on ette heidetud passiivsust, loidust ja ükskõiksust; meil olevat tahaplaanile jäänud kõik ideaalid, me olevat võtnud omaks praktilise ellusuhtumise. Öeldakse, et niisuguse elufilosoofiaga noorus on vaimliselt ja hingeliselt varavananenud. Kui meie juba keskkoolist tulles mõõdame kõike selle järele, mis meile isiklikult võib olla kasulik, siis saab elus meist nahavedajaid, halvemas mõttes karjeriste, egoistlikke tüüpe, kellele üldriiklikud, ühiskondlikud probleemid ei lähe üldse korda. Meile oleks täiesti võõras ühistunne, meie ei tahaks kanda mingit ohvrit, sest meil ei ole ideaali, mis oleks meile kallim isiklikust heaolust. Ja kui siis noorel ei ole mingit kõrgemat sihti, kui teda ei kannu aade, kui ta ei ammuta oma veenetest jõudu, siis variseb ta hingeliselt kokku.

Kuid see hõimuõhtu näitas, et need etteheited on põhjendamatud. Seal oli palju sügavaid mõtisklusi, kunsti ja ilu. — Kuid seal oli — ning sellest ei saa vaikides mööda minna — palju nooruslikult sädelevat ilusat elurõõmu, mis esile manas ilusa ja usutava vaimustuse. Vaimustus aga ühendab kõiki meid noori, teeb meid tugevateks ning viib vastu avarale, kaunile tulevikule.

A. V e n d s a l u.

Veste

Kooliskäimine on huvitav, põnev ja paljude arvates teatava riskigagi seotud tegevus. Pikapeale muutuks ta aga igavaks ja ühekülgseks, kui koolielus ei esineks vahelduseks mõningaid sündmusi.

See oli paljude aastate eest, kui

kõnealuse väikese provintsi linna keskkooli ja gümnaasiumi õpilased tegid läbi ühe säärase vaheldusttekitava sündmuse. Nad nimelt kolisid, nagu äsja meiegi, vanast lagunevast koolihoonest uude ja avaramasse. Seda kolimist mäletavad kõik selle

linna elanikud, sest säärasele väike-
sele linnale, nagu seda oli kõnealune,
oli see õieti suursündmuseks, mis
võib esineda vast iga paarisaja aasta
tagant.

Kolimiseks hakati nimetatud koo-
les valmistuma tasa-pisi juba paar
nädalat enne uue koolimaja valmi-
mist. Ja kui siis järsku uus kooli-
maja saigi valmis, algas kribinal-
krabinal kolimine, mida kõikjal ter-
vitati vaimustusega. Päeval, kui kõik-
jal levis teade uue koolimaja valmi-
misest, valmistuti kooles parajasti
kliistripühiks — anti õpilasile „nõr-
galehti“, mis kuulutavad koolielus
alati mingisugust pühade tulekut.
Ja kui siis teade uuest hoonest levis
õpilastegi hulka, muutusid kõik
rõõmsaks. Isegi nende näod hakkasid
rõõmust hiilgama, kes olid äsja saa-
nud nõrgad ja kellel levis juba suu
ümber nutuvõru viril joon. Silma-
pilkselt unustati nõrgad, mis oli saa-
vutatud vaimse tööga, ja asuti füüsi-
lisele tööle — kolimisele, et sellegagi
saavutada midagi paremat. Et õpila-
sed olid kõigest hoolimata rõõmsad,
muutusid õpetajadki lahkemaks ja
kinkisid õpilasile kolimise eest ühe
vaba päeva, sest nad teadsid, et nen-
des kooles olid säärased õpilased, kes
higistasid meelsamini füüsilise tööga
kui mõnes tunnis alatises küsimise-
kartuses.

Lõppklass, kus olid suured poisi-
põrakad, käsutati kolimisele juba
hommikul kella kuueks. Nii vara aga
tegelikult siiski kolima ei hakatud,
sest õpetaja, kes pidi neid sealjuures
juhatama, oli jäänud kahe ja poole
tunni võrra hiljaks ja seetõttu võisid
poisid veeta selle aja oma äranäge-
mise järgi. Nojah, et olid koos kõik
tantsuarmastajad poisid, peeti raa-
diomuusika saatel maha päris korra-
lik külasimman, kus oli mürtsu nii
laialt, et isegi teenija pidi vahele as-
tuma ja poisse vaigistama. Kuigi tee-
nija suutis vaigistada poisse, ei suut-
nud ta sedasama teostada oma vilu-

matuse tõttu raadioaparaadi keeru-
lise mehhanismi suhtes. Ja sellele
vaatamata, et kisti raadio ühendus-
traate, pöörati ja väänati skaalasad
ja püüti elektrilampide kustutamise-
ga lülitada elektrienergia raadio-
aparaadistki, pööratas see oma joru
ikka edasi, nii et saal kogu oma tuge-
dega värises. Ja see pakkus poistele
lõbu veel rohkem kui tantsimine ise.

Kolimise puhul tegi mõnigi mees
karjääri, nimelt leidis paljude seni
varjul püsinud kunstimeel ja -maitse
esiletõstmist ja avalikku tunnusta-
mist. Tunnustust väljendati tunnus-
taja poolt sellega, et anti poisile lapp
pihku ja kästi pühkida kolitavalt
esemeilt tolmu. Ümberseisjatele kõ-
neldi aga, et noh — nemad head joo-
nistajad — las pühivad tolmu, ja üm-
berseisjad muidugi mõistsid siis, et
kui juba nende kätte usaldatakse tol-
mulapp, et kui juba nendel lasub sää-
rane raske ja keeruline ülesanne,
nagu seda on tolmutpühkimine, pea-
vad nad kahtlemata olema head joo-
nistajad, sest tolmutpühkimisel ja joo-
nistamisel-maalimisel on ju palju
ühist.

Mõnele jäi kooli kolimispäev igave-
seks meelde, nimelt sellepärast, et
mõnigi elas üle elu ilusaima silma-
pilgu — tasuta sõidu autol läbi linna
või esmakordse sõidu autol. Et pal-
judki ihkasid seda elu ilusamat hetke
üle elada, tekkisid pahandused õpeta-
jate ja õpilaste vahel. Esimesed olid
tellinud autod kolide sõidutamiseks,
teised aga igatsesid, et neid sõidu-
tataks. Kuigi viimased andsid lõp-
peks järele, kujunesid autokoormad
siiski sääraselt, et kolm neljandikku
koormast oli õpilasi, üks neljandik
aga koli, sest oli ju tarvis läbi elada
elu mälestusväärsem hetk.

Nende autosõitude puhul avastas
mõnigi eneses köietantsijatalendi ja
muidugi oli siis seda vaja kohe teis-
telegi, tänavail liiklevaile inimestele
demonstreerida. Sel puhul tekkis
omavaheline võistlus, kus üks püüdis

end näidata teisest osavamana. See pärast polnud ime, et täiskasvanud inimesed muutusid hirmuga näost kaameks, kui nägid koolipoisse kolme meetri kõrguste koormate otsas hooletult kätega veheldes seisvat. Arvati, et õpilased peavadki nii koormate otsas seistes kolidega kaasa sõitma ja seega elugi kaalule panema, ja seepärast pahandati õpetajate üle, sest ei teatud, et poisid seisid koormate otsas vaid omast vabast tahtest ja lapselikust auahnusest äratada tähelepanu. Poisid inimeste hirmust aga ei hoolinud, sest nad teadsid, et sellega on nende demonstratsioonid saavutanud oma eesmärgi ja seepärast jätkati demonstreerimist veel aktiivsemalt. Kui aga keegi lõppklassist pidi sealjuures peadpidi jääma üle tänava rippuvaisse telefonitraatidesse, lõi igapähele süda värisema. See pärast loobuti edaspidistest demonstratsioonidest ja tähelepanu püüti nüüd äratada tagasihoidlikumal viisil. . .

Peale kliistripühi, kui sõideti vastavate tunnetega jälle kodust linna, mõned, et nõrgalehti tagasi tuua, teised, et õppima hakata, levis rõõmusõnum, et õpilasile on saabunud taas päev kuldsete päevade sarjas, millal ta on vaba tundidest ja õpetaja hirmust-armust. — Oli nimelt otsustatud minna koolimajja vastava tseremoonia-rongkäiguga ja seepärast jäidki tunnid ära.

Nüüd oldi aga varsti uues majas, ja et selles oli niipalju uudset ja vaatamisväärsset, siis oli ka palju imestada ja uurida ja katsudagi. Katsumistega ühendati ka uue maja vastupidamisvõime proovimine — taheti näha, kas uus maja suudab seda kannatada, mida temaga tehakse, nagu seda kannatas vana. Polnud siis ime, et nii mõnigi kuppel või klaas-

ruut, mis olid hommikul terved, leidsid end õhtuks kildudena põrandalt, et mõnigi koht valgel seinal muutus katsumisest varjundivõrra tumedamaks, et läikivatel põrandatel, milledes õpilased avastasid suurepärased kunstlikud liuväljad, ilutsesid õhtul toredad poognad ja sõõrid-triibud ja et mõnigi klassilaud muutus küünest ilusaks siiru-viiruliseks.

Esimesel päeval said paljud esemed tähelepanuosalisteks, eriti aga jalamatid uste juures. Tähelepanu pälvisid nad oma rohkuse tõttu. Nende abil taheti hoida üleliigse mustuse sissekandmist. Esimesel päeval nõutud, et õpilased pühiksid nendel oma „ninadki“ puhtaks, kuid nüüd lepitakse sellegagi, kui õpilane puhastab seal ainult oma jalatsid.

Sisemiste kunstlike liuväljade ja jalamattide kõrval olid õpilasile käepärast teisedki mugavused, sest ruumid olid sisustatud otse ameerikaliku luksusega. Nii oli isegi pööningukorrale seatud veevärk.

Uus koolimaja olevat aga koos kõige muuga kaasa toonud õpilaste iseseisvuses tunduva tagasiminekku. Vanas majas võinud sageli näha õpilasi mängimas ruumide lubjatud seintel trips-traps-trulli, nüüd aga polevat seda kunagi märgata — liiga valgusrikkad ruumid takistavad, sest võivat kergesti näha, kes seintele kirjutab ja sellepärast on see mäng seotud hädaohuga. . . Vanas majas võis hommikuti näha õpilasi klassides istuvat ja enne tundide algust usinasti töötavat sullepea ja raamatu abil või soetamas inspiratsiooni klassikaaslase vihikust. Nüüd aga ei esinevat kunagi säärast töötamist enne tunde klassides, vaid ainult riiehoius, klossetis, pimikus elektritaskulambi valgel või trepikodades. . .

R. K.

Välis-Eesti päevaks.

Kord aastas peatume mõttes välismaadel elavate suguvendade juures, mõeldes ka sellele, kus ja kuidas nad elavad, sest umbes $\frac{1}{5}$ kogu eesti rahvast elab võõrsil.

Sellele viimasele küsimusele, miks on kodumaalt välja rännatud, leiame vastuse ajaloost, mis käsitleb me rahva elu läinud sajandil. Me teame, et meil puudusid siis niisugused õigused nagu meil on praegu, sest eestlased sõltusid 19. sajandi keskel täiel määral mõisast.

Väljarändamine oli alguses seadustega takistatud. Kuid sellele vaatamata levis aastal 1847 Lõuna-Eestis jutt, et Venemaal olevat tasuta maad saada. Paljud talupojad, kellel elu kodus oli vilets, müüsid oma talud ja püüdsid pääseda Venesse. Ehkki esimene katse ebaõnnestus, ei vaibunud väljarändamise mõte, vaid 1849./56. aastal antud seaduste põhjal võttis väljarändamise mõte uuesti hoogu.

Põhja-Eestis andis väljarändamiseks tõuget nn. prohvet Maltsveti liikumine, mis alguses tegeles küll usuliste asjadega. Aastal 1861 tekkis Maltsvetil mõte oma mõtteosalistega välja rännata Krimmi, kus olevat paremad elamistingimused.

Nii rändasid maltsvetlased Krimmi, kuna Lõuna-Eestist rännati algul Samaarasse. Järgmistel aastakümnetel asuti elama teistesse Venemaa osadesse, nagu Kaukasusse, Peterburi linna ja kubermangu, Kesk-Vene kubermangudesse ja Siberisse.

Väljarändajaid ootasid harilikult ees suured raskused, kuid äärmiselt visa tööga, venelastest kõrgema kultuurilise tasemega ja eestlasele omase sitkusega suutsid nad siiski kõikidest raskustest tugevamad olla. Elama asudes 10—200 perekonna kaupa küladesse, suutsid nad säilitada ka oma rahvuse ja keele. Praegu on Venes umbes 300 eesti asundust 180.000 elanikuga.

Hiljem hakkas eestlasi välja rändama ka teistesse maadesse. Ja kui meie lahkusime kodumaalt, kui läheksime oma lähematesse naaberriikidesse ja kaugematessegi Euroopa maadesse, võiksime sealt leida eestlasi. Ka ookeani taga võiksime Ameerikas ja Austraalias kohata muude hulgas oma rahva liikmeid.

Vastavad andmed näitavad, et näiteks Soomes elab 1500 eestlast, Lätis 7000, Poolas 100 ja veel muudiski Euroopa maades. Väljaspool Euroopat asub eestlasi: Põhja-Ameerikas 54.000, Lõuna-Ameerikas 5.000, Austraalias 3.000 ja Aasias 200 eestlast.

Kõigil väljarändajail on tulnud võõral maal võidelda raskustega. Mitmed on kodumaale tagasi pöördunud, kuid enamikul võõrsile jäänutest on siiski korda läinud endale luua kindlat majanduslikku alust. Nii võime leida üsna rikkaid eestlasi P.-Ameerikas. Võime leida eesti farmereid, majaomanikke ja aednikke Brasiilias, samuti jõukaid farmereid ja töölisi Austraalias, kuhu on rännatud kas „kullapalavikus“ või peitu Maailmasõja kolleduste eest.

Selle võrdlemisi arvuka (umbes 250.000 inim.) väliseestlaste hulgaga on saavutatud lähedasi sidemeid alles Eesti iseseisvuse ajal. Välismaa eestlaste ringkondades on ellu kutsutud rida mitmesuguseid seltse ja organisatsioone. On korraldatud Välis-Eesti kongresse, Välis-Eesti päevi jne.

Kõikide nende eelpoolnimetatud ürituste ja samuti ka tänase Välis-Eesti päeva mõte ongi just ühenduse loomine kodu ja väliseestlaste vahel, et meil oleks andmeid selle kohta, kus ja kuidas elab nii suur osa meie rahva liikmeist.

Ajaloo tundides oleme palju kuulnud vanadest kreeklastest. Oleme kuulnud ka sellest, kuidas nad oma mägisel maal löid kõrge kultuuri ja

kuidas nad maa kitsikuse pärast võõrsile rännates kaasa võtsid ka osakese oma maa kultuurist, kunstist ja kirjandusest ning neid kauge- tel võõrastel maadel teistele rahvas- tele tutvustasid.

Sellest oleks ka meil, eestlasil, mi- dagi õppida. Kui ollakse lahkunud kodumaalt, kui lahutaksid üksikuid eestlasi sajad ja tuhandedki kilomeet- rid laiu võõramaa steppe ja lagen- dikke, kõrgeid mägesid ja vahuta- vaid meresid ja ookeane, siiski ei to- hiks katkeda sidemed kodumaaga ega unustada oma helisevat emakeelt ega eesti meelt.

Ka eestlased kreeklaste eeskujul

peaksid võõrastel maadel tutvustama meie kultuuri, meie kunsti ja kirjan- dust. Nad võiksid äratada samal ajal huvi ka meie ainelise ja vaimse kul- tuuri vastu.

Tasuks selle eest tahab kodumaa omalt poolt öelda, et vaba Eesti va- hutavad mered ja rannad, meie ise- seisev maa mühavate metsadega, laiade laante ja põldudega on välis- eestlasile tagasitulemiseks alati va- bad. Ja kui võõrad maad oma rikkus- tega ei suuda neile õnne pakkuda, siis ometi jääb üle veel üks paik ja see on meie vaba ja kaunis põhja- maine Eesti kodumaa.

M e i n h a r d L a k s.

Kõnekursus.

Õpilaskonna juhatusel korraldusel peeti käesoleva kuu algusel kõnekur- sused. Lektoriks oli hr. H. Jänes. Kursused kestsid 4 tundi ja neis teo- reetiliste näpunäidete kõrval peeti ka kõnesid väga mitmesugustel teema- del. Kõnedega esinesid järgmised õpilased: E. Kukk, I G: „Kehalise kasvatuse tähtsusest“, V. Länts, III R: „Kõne Rakvere vabastamispäeva puhul“, V. Mets, II G: „Noorte osa kodukaunistamisel“, L. Poltan, I G: „Spordi hüvedest“, L. Kaik, II G: „Parajus või täiskarsklus?“, M. Saks II G: „Inimene ja raamat“, H. Kallip, II G: „Kõne Naturalistide Ringi aastapäeval“, R. Kello, II G: „Tahte- jõust ja selle kasvatamisest“, E. Eichelmann, II G: „Tunne iseen- nast!“, L. Rabadik, II G: „Kultuu- rist ja tsivilisatsioonist“, H. Teet- laus, II G: „Kultuuri ja tsivilisat-

siooni hüvedest ja pahedest“ ja T. Laevastu, V P: „Jaanipäeva pühitse- misest Suursaarel“.

Iga peetud kõne järele võtsid koos- viibijad arvustavalt sõna ja lõppkok- kuvõtte tegi kursuste lektor.

Et iga algus on tööpoolest raske, seda võis kogeda pea iga esmakordne esineja. Kuid kuna kõnekursus on möödaminev nähtus, avaldas hr. di- rektor soovi, et koolis oleks kõne- kunsti arendamiseks mingisugune sektsioon või ring, kus peetaks kõ- nesid ja arvustataks neid. Sää! võib iga algaja saada näpunäiteid ja esi- mesi kogemusi kõne pidamiseks, vi- lunud kõneleja võib leida sää! oma vigu, millede parandamisega ta kõ- nelemine muutub veelgi edukamaks. On kindel, et uuest aastast alates töötab meie koolis ka kõnekunsti- sektsioon.

M i h k e l S a k s.

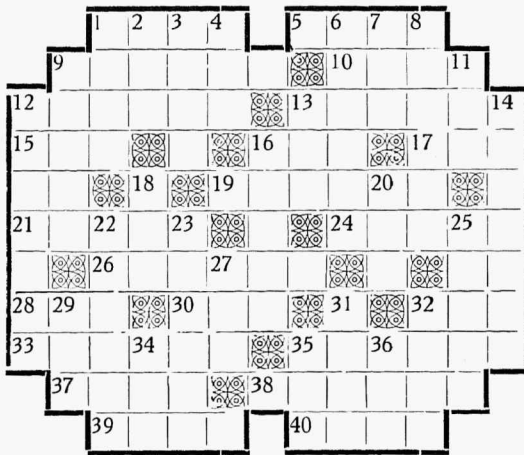
Bibliograafiat.

Martin Johnson: „Simba“. Filmikaameraga Aafrika savannides. Eessõna kirjutanud H. Kauri.

Teine raamat sarjast „Mehed, maad ja mered“ viib meid eelmisele otse vastandoludesse — kuuma Aafrikasse. See on raamat Aafrika loo- dusest ja metsloomade elust. Autor tarvitab loomade elu uurimiseks seni tarvitatud püssi

asemel filmikaamerat ja see õnnestub tal suure- päraselt. Loomulikult tuleb tal filmimisel kokku juhtuda mitmesuguste hädaohtudega ja keeruliste olukordadega, kuid kõigist saadakse üle. Raam- matus püütakse peamiselt loomade elu ja tege- vust edasi anda, sellep. on ta algusest lõpuni põnev.

RISTSÕNAD

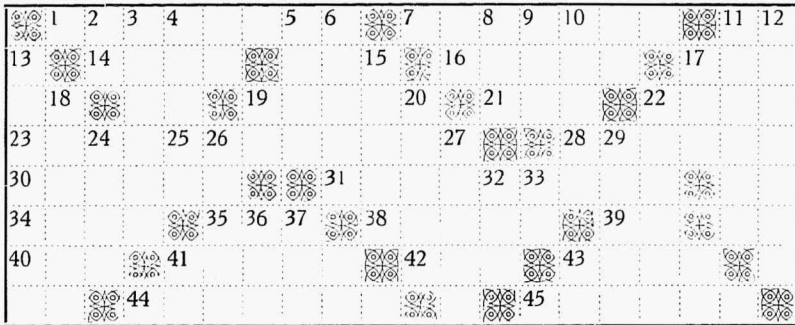

Põikread: 1. Prügi, praht. 5. Eesti kergesportlane. 9. Veoloom. 10. Eesti minister. 12. Klooster Laadogal. 13. Tänav. 15. Vana naine. 16. Ladina-

keelne eessõna. 17. Tuleb seemnest. 19. Vastand kiitusele. 21. Kaugemal. 24. Peanahk. 26. Tõik, fakt. 28. Tera, raas. 30. Ferment. 32. Merilind. 33. Varjame. 35. Läänimees. 37. Tänav, läti k. 38. Kihelkond Tartumaal. 39. Kehaosa. 40. Vare.

Püstread: 1. Masina osa. 2. Kaunvili. 3. Alkoholine jook. 4. Mehenimi. 6. Eesti professor — poliitikategelane. 7. Dagoveri eesnimi. 8. Naisenimi. 9. Mitteterve. 11. Tähed, milliseid tihti võib leida Inglise firmade juures. 12. Voolav aine. 13. Kanton Shveitsis. 14. Väike muusikariist. 16. Jõgi Eestis. 18. Rohumaa. 20. Ma'a osa. 22. Papisse pressitud kliše. 23. O.-ü. „Kalanduse“ direktoreid. 25. Kirjandusliik. 27. Eesti kunstnik. 29. Lüüakse maasse. 31. Vennatapja piiblist. 34. Türgip. mehenimi. 36. New Yorgi ajaleht.

Viktor Valk.

Põikread: 1. Soome abivägede juht Vabadussõjas, eesnimi ja nimi. 7. Poolsaar Taga-Indias. 14. Kultuurtaimede harimiskohad. 16. Inglise tennisekuulsus. 17. Kolmikvokaal. 19. Ese laeval. 21. Sirge taim. 22. Keska'a rändrahva liige. 23. Portugali asumaa. 25. Kuulus Ateena riigimees. 28. Kuju O. Lutsu „Kevadest“. 30. Lind. 31. Kihutusekõneleja. 34. Mehenimi. 35. Jook. 38. P.-Soomes asuva järve rootsikeelne nimi. 39. Tegusõna. 40. Ilmakaar. 41. Semmeringi maleturniiri võitja. 42. Loss Viru rannikul. 43. Põnev, erutav. 44. Prantsuse kirjanik, surnud. 45. Imperaator Rooma ajaloos.

Püstread: 2. Läti jõgi. 3. Nõnda. 4. Ese „Kalevalast“. 5. Filmitiiva Riefenstahli eesnimi. 6. Linn Araabias. 8. Paavsti nimi ajaloo. 9. Kino Tallinnas. 10. Kirjutamise vahend. 11. Filippiinide pealinn. 12. O. Lutsu teos. 13. Õppeasutise liik. 15. Vapper. 17. Parditaoline lind. 18. Lossivaremeid Virumaal. 20. Eesti poksija. 22. Aedvili. 24. Prantsuse kirjanik „Ariane“ autor. 26. Eesti naiskirjanik. 27. Lähed. 29. Kuulus ameerika lauljatar. 32. Mõistus. 33. Hüüe. 36. Ekstra. 37. Kolmikvokaal. 41. Kaubanduslik lühend.

Ilmub vajaduse korral. Toimetuse aadr. Rakvere, Pikk 29.

Vastutav toimetaja: J. Meerits — Keeleline korrektor: H. Jõulma. — Tegevtoimetaja: P. Tambek. Toimetus: A. Vendsalu, R. Kello, H. Kallip. — Talitus: A. Sepp, B. Tamm, A. Teetlaus.

„Ühistrükikoda Rakveres“ trükk 19. dets. 1938. a.

Suurimas valikus
sporditarbeid
ostate

K.-M.

Viru Spordist

Paremaid jõule

ja

õnnerikast uut aastat

oma noortele

ärisõpradele!

Vil! Eerik Priimann.

Raamatukauplus, Pikk 24.

S. Haukka

Tallinna t. 20.

Soovitame suurimas
valikus

Raadiaparaate
Radio üksikosi
Spordi-, elektri- ja
fotokaupu
Jalg- ja mootor-
rattaid
Tisleri tarbeid

K.-M.

B. Lille ja A. Voolmaa

Rakveres, Pikk 15

Telef. 4-12

Fotoateljee

H. OLVET

Telefon 403. Rakvere, Lai 17